

شناسایی تجارب تدریس معلمان تاریخ: رویکرد پدیدارشناسی

سعید رومانی^۱، محمدرضا طالاری^۲، اسفندیار سپهوند^۳

پذیرش: ۹۸/۹/۲

دریافت: ۹۸/۲/۵

چکیده

یکی از مباحث اصلی در نظام آموزش و پرورش چگونگی تدریس دروس علوم انسانی است. لذا با توجه به این مسئله، یکی از دروسی که هویت سازی و همچنین، در تغییر نگرش انسان‌ها به محیط اجتماعی نقش قابل ملاحظه‌ای دارد درس تاریخ است، به همین دلیل چگونگی تدریس و فرایند آموزشی درس تاریخ برای دانش آموزان بسیار مهم است. این پژوهش با هدف، شناسایی تجارب تدریس معلمان پیشکسوت تاریخ و ارائه راهکارهایی برای تسریع وصول به اهداف آموزشی و بالا بردن سطح کیفی آموزش تاریخ انجام گرفته است. روش پژوهش، کیفی و از نوع پدیدارشناسی است. با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند و همچنین اشباع نظری، تعداد ۱۱ نفر انتخاب شدند. جمع‌آوری اطلاعات با استفاده از مصاحبه نیمه ساختار یافته انجام و با روش کدگذاری موضوعی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. از مجموع یافته‌های این پژوهش ۱۱۷ کد مفهومی در زمینه تجربه‌های حرفه‌ای معلمان دسته‌بندی شدند. با توجه به یافته‌های پژوهش که طی کدگذاری‌های باز، محوری و انتخابی به دست آمدند دو محور اصلی در تدریس تاریخ نقش دارند. (۱) انتخاب بهترین فنون تدریس (۲) چگونگی انجام فرایند آموزشی. در بخش اول، استفاده از روش‌های مختلف تدریس و کاربرد مهارت در آموزش تاریخ و در بخش دوم توجه به یادگیری اطلاعات و روحیات دانش‌آموزان در طول تدریس موثر بوده و موجب افزایش انگیزه دانش‌آموزان و معلمان نیز به نتایج مطلوب فرایند یاددهی و یادگیری دست پیدا می‌کنند.

کلید واژه‌ها: تجارب تدریس، معلمان تاریخ، رویکرد پدیدارشناسی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

۱. استادیار دانشگاه فرهنگیان، ایران، نویسنده مسئول، mohammadrezatalari1۹۹۷@gmail.com

۲. دانشگاه فرهنگیان، ایران،

۳. استادیار دانشگاه فرهنگیان، ایران.

قدمه و بیان مسئله

جامعه امروز بر بالابردن کیفیت آموزش و پرورش تاکید دارد. در اصلاحات جدید برنامه درسی بر گسترش کیفیت و پرورش مهارت‌های فراگیران و استفاده از راهبردهای متنوع تدریس تأکید می‌شود، چنین تغییراتی مستلزم ایجاد دگرگونی در نقش معلم است (جان، وینگ و یاک^۱، ۲۰۰۳). نتایج پژوهش‌های جدید به حیطه مطالعات روانشناسی تربیتی تأکید دارند که باید به میزان متغیرهای مربوط به دانش آموزان و بهبود کیفیت آموزش و یادگیری آنها، به آمادگی و مهارت‌های معلمان نیز برای کارآمدی بیشتر در حرفه خود توجه کرد (پاتریک، آندرمن، برونینگ و دوفین^۲، ۲۰۱۲). داشتن صلاحیت حرفه‌ای برای معلمان با هدف افزایش کیفیت تدریس اثربخش، ضروری به نظر میرسد (کریمی، ۱۳۹۰).

کون هون^۳ (۲۰۱۴) صلاحیت را توانایی و انتخاب استفاده از یک ترکیب هماهنگ از دانش، مهارت‌ها و نگرش‌ها به منظور دریافت یک عمل در موقعیتی ویژه می‌داند، در حالی که ویژگی‌های شخصی فرد مانند انگیزش، اعتماد به نفس و قدرت اراده، بخشی از آن موقعیت است (داودی، کشتی آرای و یوسفی، ۱۳۹۴). هانتلی^۴ (۲۰۰۸) نیز صلاحیت‌های معلمان را در سه زمینه دانش حرفه‌ای، عمل حرفه‌ای و تعهد حرفه‌ای طبقه‌بندی کرده است. دانش حرفه‌ای شامل دانش محتوا، شناخت دانش آموز و آگاهی از تدریس و یادگیری است. عمل حرفه‌ای دربرگیرنده طراحی واحد یادگیری، ایجاد فرصت‌های یادگیری و ارزشیابی می‌باشد و تعهد حرفه‌ای شامل مشارکت، رهبری، ارزش‌ها، ارتباطات و اخلاقیات می‌شود. به عقیده ملکی (۱۳۸۴) صلاحیت‌های معلمی، مجموعه‌ای شناخت‌ها، گرایش‌ها و مهارت‌هایی است که آموزگار با کسب آنها می‌تواند در جریان تعلیم و تربیت به پرورش جسمی، عقلی، عاطفی، اجتماعی و معنوی فراگیران کمک کند. این صلاحیت‌ها را می‌توان در سه حیطه شناختی، عاطفی و مهارتی طبقه‌بندی کرد. کیمر^۵ (۲۰۰۷) معتقد است معلم شایسته باید توانایی داشته باشد تا با نظرات دانش آموزان روبه‌رو شده و آنان را برای کاربرد مفاهیم و مهارت‌های جدید در محیط‌های متفاوت تشویق و مشارکت آنان را در درس ترغیب کند. همچنین، پرسشگری و یادگیری مشارکتی را در میان آن‌ها برانگیخته، سنجش مداوم داشته و بازخورد اصلاحی ارائه دهد.

مؤسسه بین‌المللی آموزش و پرورش کودکان^۶ (۲۰۰۴) تأکید می‌کند که معلمان می‌بایست در حیطه‌های توانایی علمی، ارتباط با مردم، توانایی بازتاب اطلاعات، اعتماد به نفس، دانش و مهارت استفاده از تکنولوژی، شناخت مراحل رشد کودک و اصول مربوطه درباره کودکان در سنین مختلف حرفه‌ای شوند. همچنین، این مؤسسه معتقد است که معلمان باید یاد بگیرند که چگونه تجارب یادگیری باعث رشد و توسعه هویت شمندی، احساسی، اجتماعی و زیباشناسی دانش آموزان می‌شود. معلمان باید بدانند که چگونه به طور نقادانه مواد آموزشی و منابع مناسب و تکنولوژی را انتخاب و درباره مدیریت کلاس و روش‌های مختلف ارزیابی تجربه کسب کنند. آنان باید تفاوت‌های فردی دانش آموزان را در موقعیت‌های مختلف فرایند یاددهی یادگیری بشناسند، با یافته‌های تحقیقات درباره فرایند یاددهی و یادگیری آشنا باشند و در کلاس درس خود به کار گیرند. به اعتقاد تردیف^۷ (۲۰۰۱) تلفیق نظریه و عمل یکی از ارکان مهم شایستگی حرفه‌ای معلمان می‌باشد. در این راستا دیویی^۸ (۱۹۳۳) نیز اعتقاد دارد که چرخه‌ی عمل و عکس‌العمل در فرایند یادگیری از اهمیت بالایی برخوردار است و گذراندن دوره کارورزی و

^۱-John, Wing & Yuk

^۲-Patrick, Anderman, Bruning & Duffine

^۳-Professional competence

^۴-Kouwenhoven

^۵-Huntly

^۶-Cimer

^۷-The Association for Childhood Education International

^۸-Tardif

^۹-Dewey

بهره مند شدن از تجربه‌های عملی ارزشمند می‌باشد. معلمان شایسته به عنوان یادگیرندگان خودانگیزخته^۱ شناخته میشوند و این نوع انگیزش در انجام فعالیت‌های حرفه‌ای آنان رابطه مستقیم و نزدیکی دارد (فرن، گای، سنکال و اوستین، ۲۰۱۲). برخی پژوهش‌ها به منظور بررسی و تعیین صلاحیت‌های معلمان بر شاخص‌هایی همچون مدیریت کلاس درس، توسعه حرفه‌ای، شاخص‌های رفتاری، تدریس، ارزشیابی و فناوری در مطالعات تاکید داشته‌اند (قهرمانی فرد و سیدعباسزاده، ۱۳۹۱؛ کریمی، ۱۳۹۰؛ ایزدی یزدان آبادی، ۱۳۸۸). سبحانی‌نژاد و زمانیمنش (۱۳۹۱) ابعاد معلم اثربخش را به ترتیب در چهار مؤلفه شخصیتی، ارزشیابی، تدریس و مدیریت کلاس درس اولویت‌بندی کردند. کنیجیک و کری (۲۰۱۴) در پژوهشی دریافته‌اند معلمان تازه کار به دلیل کمبود تجربه و عدم برخورداری از صلاحیت‌های معلمی، در مورد اتلاف وقت حین آموزش، از دست دادن کنترل کلاس و اخراج دانش‌آموزان ترس دارند. اوالس (۲۰۰۵) در مطالعه‌ای با عنوان «یادگیری برای تدریس در جامعه دانش» صلاحیت‌های تدریس را به چهار حیطه آماده شدن برای تدریس (شناخت کامل محتوای موضوع درس و برنامه‌درسی ملی، شناخت ویژگی‌های دانش‌آموزان، تسلط بر روش‌های تدریس)، آماده کردن فرصت‌های یادگیری (ایجاد فضای مملو از انصاف، پذیرش، اعتماد، همکاری و احترام، ایجاد انتظارات یادگیری چالش‌برانگیز)، تدریس برای یادگیری (بیان روشن و صریح اهداف یادگیری در کلاس، استفاده از راهبردهای تدریس منسجم و معنادار) و حرفه‌های عمل کردن (بازخورد گرفتن منظم از فعالیت‌ها، برقراری ارتباط گروهی و حرفه‌ای با همکاران، همکاری و تعامل محترمانه با والدین، مسؤلیت‌پذیری و توجه نسبت به دانش‌آموزان) طبقه‌بندی کرد. هانتلی^۵ (۲۰۰۳) نیز در پژوهشی کیفی، صلاحیت معلمان را در ۶ طبقه آماده‌سازی مناسب، داشتن دانش پایه عمیق برای یادگیری آسان، استفاده از راهبردهای مختلف مدیریت رفتار فراگیران، برقراری ارتباط مؤثر با ذی‌نفعان مدرسه، حرفه‌ای عمل کردن و خودآگاهی دسته‌بندی نمود. نتایج پژوهش‌های داخلی نشان‌دهنده این است که در ایران ضعف‌های زیادی در نحوه‌گزینش و استخدام معلم وجود دارد (سلیمانپور و دایزاده، ۱۳۹۱). یافته‌های پژوهش‌های مذکور نشان‌دهنده ضرورت توجه به صلاحیت‌های معلمان تاریخ است. لذا با بررسی سیر تحولات در قلمرو تربیت معلم در ایران از آغاز تا سپس دارالفنون در سال ۱۲۶۸ هجری قمری به عنوان نخستین مرکز تربیت معلم تاکنون نشانگر این واقعیت است که گرچه این نهاد تربیتی دستخوش تغییرات و مورد بازنگری مستمر قرار گرفته است لیکن، به لحاظ فقدان ضمانت‌های قانونی، مالی و اجرایی نتوانسته است با ایجاد تحول در راهبردها و رویکردهای سنتی جایگاه پر اهمیت پیدا کند. بنابراین، بی‌علت نیست که امروزه نظام تربیت معلم کشورمان در زمینه‌گزینش و آماده‌سازی معلمان و استخدام آنان، با فقدان تشکیلات مناسب جهت تحقق بخشیدن به آرمان‌ها و ارزش‌های جدیدی که در راستای تامین کادر شایسته آموزشی که بتوانند با بهره‌گیری از شایستگی‌های حرفه‌ای خود نقش کلیدی را در فرایند اصلاحات آموزش ایفا نمایند، مواجه است (کیامنش، ۱۳۷۷). در باب اهمیت تدریس تاریخ دو عامل بر شیوه‌هایی که معلم به کار می‌برد حاکم است: الف) دانش آموز و توانایی محدود او ب) ماهیت موضوع یا مهارتی که در صدد آموزش آن هستیم. ارزش درس تاریخ در تعلیم و تربیت به عوامل مختلفی بستگی دارد و در این رابطه سه دیدگاه وجود دارد. ۱) دیدگاهی که معتقد است وجود درس تاریخ در تعلیم تربیت حیاتی است. ۲) دیدگاهی که تاریخ را به واسطه‌ی تقابلی که با زمان حال دارد جالب توجه می‌داند. ۳) دیدگاهی که معتقد است درس تاریخ به عنوان شاخه‌ای از جامعه‌شناسی میتواند قوانین حاکم بر کل رفتار اجتماعی را مشخص کند. لذا، با توجه به این سه دیدگاه هدف اصلی از تدریس تاریخ را ایجاد علاقه‌ای پایدار به مطالعه گذشته در دانش‌آموزان می‌داند. در همین راستا، علیخانی (۱۳۸۹) و جعفری (۱۳۹۷) در پژوهش‌های خود دریافته‌اند که باید به دلایل بی‌علاقگی دانش‌آموزان به درس تاریخ توجه داشته باشیم و از روش‌های نوین تدریس در این زمینه استفاده کنیم تا از افت تحصیلی آنان جلوگیری کنیم. از جهت دیگر طی

^۱-Self-motivated

^۲-Fernet, Guay, Senecal & Austin

^۳-Knijnik & Curry

^۴-Avalos

^۵-Huntly

پژوهش های انجام شده، توجه به تجربیات معلمان یکی از بهترین راهکار هایی است که میتواند تمام معلمان در هر مقطع آموزشی را یاری رساند. یکی از عوامل مهم در تدریس تاریخ، انتخاب نوع روش تدریس است. روش تدریس توضیحی (سخنرانی) از مرسوم ترین شیوه در این زمینه است اما، باید توجه داشت که استفاده از یک یا دو روش خاص به تنهایی نمی تواند مطلوب باشد و لازم است که به شکل ترکیبی از آن ها استفاده شود. روش تدریس می بایست طوری انتخاب و تنظیم شود که به فعال تر شدن هر چه بیشتر دانش آموزان بینجامد. باید جنبه های مثبت و کاربردهای مناسب و روش های مختلف را در نظر گرفت. همچنین، معلم باید به تفاوت های فردی دانش آموزان کلاس توجه و مهارت های آنها را در فراگیری تقویت کند.

امروزه، اطلاعاتی قابل پذیرش و جذاب است که کاربرد داشته باشد و دانش آموز بتواند با توانایی خود، آن را در زندگی روزمره به کار گیرد. رابطه معلم و دانش آموز باید به گونه ای باشد که دانش آموز احساس کند، باید مسأله ای را با اطلاعاتی که معلم در اختیار او قرار می دهد حل کند. در نتیجه معلم باید روش های فعال تدریس را به کاربرد (صالحی و همکاران، ۱۳۹۶). معلم مخصوصاً باید پیشامدهایی را انتخاب کند که نتایج شکست انگیز آن باعث شود دانش آموزان در مشارکت کلاسی بی تفاوت نباشند (بروس جویس^۱، ۱۹۹۱). تدریس تاریخ به روحیه علمی، خلاقیت و ایجاد انگیزش معلمان نیاز دارد (خلخالی، ۱۳۷۰). چمن نژاد و همکارانش (۱۳۹۵) در پژوهشی دریافتند در تدریس درس تاریخ ابتدا باید شیوه مناسبی در مورد پدیده های تاریخی و سپس روش تدریس مناسب را برای تحقق اهدافمان انتخاب کنیم، از دیدگاه وی روش پدیدار شناسی هو سرل^۲ می تواند در تدریس تاریخ به معلمان یاری رساند و آنچه مهم است در گیر کردن شاگرد و وارد ساختن او در رابطه و تجربه است و چنانچه بخواهیم محتوایی را برای درس تاریخ منظور کنیم این ادبیات و قالب های شعری و رمان است که می تواند موثر واقع شود. نجفی (۱۳۹۶) در تحقیق خود دریافت، استفاده از روش تدریس پازل در درس تاریخ در مهارت حل مسئله دانش آموزان موثر است. طبق یافته های عباسی (۱۳۹۷) استفاده از روش های نوین تدریس مبتنی بر نظریه های یادگیری در راستای کیفیت بخشی به فرایند یاددهی و یادگیری تاثیر مهمی در امر آموزش تاریخ بر عهده دارد و استفاده از روش های جدید و به روز در آموزش تاریخ به دانش آموزان سبب میشود تا به جای ارائه سخت و پیچیده آموزش تاریخ توسط معلمان، کلاس درس به شکل برنامه ای تفریحی و آموزشی در هم آمیزد به همین دلیل دانش آموزان مطالب ارائه شده را به سرعت فرا گرفته و به خاطر می سپارند ولی برای درک کامل و بهتر همان مسئله نیازمند توضیح و تفسیر مفصل تری است. از نظر ایشان استفاده از فیلم های مستند برای پیشبرد اهداف تدریس مهم است. امروزه جایگاه سنتی آموزش تاریخ در نظام آموزشی ایران در مسیر انتقال به شیوه ی نوین و امروزی، دچار فراز و فرودهایی شده است. این انتقال گرچه در بسیاری از کشورها (به ویژه کشورهای جهان سوم) هم گند و فاقد چشم انداز است، اما مقایسه ی روش های آموزش تاریخ و تجارب معلمان در نظام آموزشی ایران (آموزش و پرورش تا آموزش عالی) بدون تردید به شاخص ها و عواملی وابسته است که این شاخص ها در هر یک از کشورهای جهان متنوع و بعضاً متضاد است. بدون تردید، سیاست های فرهنگی ترسیم شده از سوی برنامه ریزان کلان یک کشور، تأثیرات غیر قابل انکاری در شیوه ی آموزش تاریخ دارد (اسماعیلی، ۱۳۹۶). بسیاری از دانش آموزان به چگونگی تدریس توسط معلمان توجه میکنند و سبک تدریس آنها را مورد انتقاد قرار می دهند با توجه به این موارد ارائه درس تاریخ بدون توجه به فنون تدریس موجب عدم انگیزه دانش آموزان در فراگیری این درس می شود لذا، علاوه بر آن یکی از راهکار های اساسی برای رسیدن به اهداف آموزشی در تدریس تاریخ استفاده کردن از منابع تحقیقاتی است به عنوان مثال: توجه به تجارب معلمان در تدریس تاریخ طی سالیان طولانی می تواند تاثیر بزرگی در رسیدن به اهداف آموزشی داشته باشد. در این مقاله با هدف جمع آوری رهنمود ها، راهکارها، انتخاب فنون تدریس مناسب، راه های افزایش انگیزه در دانش آموزان و چگونگی فرایند آموزشی مطلوب در درس تاریخ به انجام مصاحبه هایی با معلمان تاریخ پرداخته ایم.

^۱ Brose joice^۲ Husserl

سوالات پژوهش

۱. روش های موثر در تدریس درس تاریخ کدامند؟
۲. کدام یک از مهارت ها حرفه ایی معلمان در فرایند آموزش تاریخ و افزایش یادگیری دانش آموزان موثر است؟
۳. آیا استفاده از مکملات تدریس در درس تاریخ، انگیزه دانش آموزان را افزایش می دهد؟
۴. آیا استفاده کردن از رهنمودهای معلمان با تجربه، در آموزش تاریخ موثر است؟
۵. آیا روحیات دانش آموزان در انتخاب شیوه تدریس درس تاریخ نقش دارد؟

روش پژوهش

پژوهش حاضر کیفی و از نوع پدیدار شناسی^۱ است. روش پدیدار شناسی به بررسی تجربیات واقعی افراد می پردازد (ادیب حاج باقری، پرویزی و صلصالی، ۱۳۹۰). با استفاده از نمونه گیری هدفمند^۲ تعداد ۱۱ معلم تاریخ انتخاب شدند. در این روش افراد بر پایه ملاک های از پیش تعیین شده در رابطه با پرسش پژوهش انتخاب شدند (هومن، ۱۳۸۹). بر این اساس تعداد مشارکت کنندگان در پژوهش بر اساس اشباع نظری تعیین شد. محدوده سابقه شرکت کنندگان در مصاحبه بین ۲۰ تا ۳۳ سال بوده است. روش گردآوری اطلاعات با توجه به اینکه سوالات مورد پرسش تا حدی مشخص بودند مصاحبه نیمه ساختار یافته است، که اصلی ترین روش جمع آوری اطلاعات در پژوهش پدیدار شناسی است، زیرا موقعیتی را فراهم می آورد تا شرکت کننده دیدگاه خود را نسبت به دنیا آن طور که تجربه کرده با استفاده از زبان و لغات خاص خود تشریح کند (عابدی، ۱۳۸۵). تایید همکاران پژوهش، مهمترین ملاک برای ایجاد اعتبار در تحقیقات کیفی است. در پژوهش حاضر، تایید همکاران تحقیق به دو شکل رسمی و غیررسمی انجام شد. برای مثال در پایان مصاحبه، محقق آنچه که گفته شده بود را خلاصه می کرد و می پرسید: آیا یادداشت های محقق بطور صحیح، منعکس کننده وضعیت شخص هستند یا خیر؟ سپس پیش نویس گزارش تحقیق با اعضاء برای ارائه نظر به اشتراک گذاشته می شد. همچنین، سعی شد تا با اختصاص زمان مناسب جهت جمع آوری داده ها، تلفیق روش ها و بازنگری مشارکت کنندگان این اصل مهم رعایت شود. بازنگری مشارکت کنندگان به این ترتیب بود که برگه هایی حاوی متن مصاحبه در اختیار مصاحبه شوندگان قرار گرفت تا هر جا که لازم است توضیحی به آن اضافه و یا هر عبارتی که به نظر آنان منطبق بر اظهارات شان نیست حذف و یا اصلاح کنند. به منظور رعایت اصل تایید پذیری^۳ داده ها، تلاش کردیم تا از هر گونه سوگیری در فرآیند مصاحبه و استخراج نتایج خودداری شود و در نهایت جهت افزایش قابلیت اطمینان که عبارتند از: کفایت روند تجزیه و تحلیل و تصمیم گیری، از راهنمایی و نظارت اساتید صاحب نظر استفاده شود. جهت انجام مصاحبه پژوهش، پس از اینکه شرکت کنندگان تمایل خود را جهت انجام مصاحبه نشان دادند جریان مصاحبه شروع شد. ابتدا قبل از ارائه سوالات، توضیحات لازم در ارتباط با مسئله و اهداف پژوهش و همین طور پیامدها و کاربرد نتایج پژوهش به آن ها ارائه شد. در مرحله بعدی به مصاحبه شوندگان اطمینان داده شد که اطلاعات شخصی آن ها در فرایند تجزیه و تحلیل داده ها هیچ نقشی ندارد و تنها محتوای پرسش و پاسخ ها مورد نیاز است. زمان انجام مصاحبه برای هر فرد با توجه به ساعت کاری و زمان اوقات فراغت هر فرد بود. در جریان مصاحبه برای مصاحبه شوندگانی که اجازه ضبط صدا داده بودند مصاحبه ها ضبط و سپس به روی کاغذ آورده شدند و برای سایر مصاحبه شوندگان همزمان با ارائه پاسخ به یادداشت برداری از مصاحبه آنان پرداخته شد. رویکرد استدلالی به تحلیل و تفسیر داده ها در این بخش نیز استقرایی قیاسی بوده است. به این معنا که ابتدا کدهای باز و جزئی شناسایی شده و با کنار هم قراردادن آن ها بر اساس روابط بین آن ها، کدهای محوری و کلی تر ایجاد شده اند. پس از این

^۱-phenomenology

^۲-purposeful sample

^۳-verification

روند استقرایی، مجدداً کدهای باز شناسایی شده و کدهای بازی که بعداً شناسایی شدند، به صورت انتخابی در زیر مفاهیم محوری ایجاد شده قرار گرفتند.

جدول شماره ۱: مشخصات اطلاع رسانی های پژوهش

کد مصاحبه شونده	مدرک تحصیلی	رشته تحصیلی	مقطع تدریس	سابقه تدریس
۱	دکتری	تاریخ اسلام	دبیرستان	۳۰
۲	کارشناسی	تاریخ	دبیرستان	۳۳
۳	کاردانی	تاریخ	دبیرستان	۳۰
۴	کارشناسی	تاریخ	دبیرستان	۳۰
۵	کارشناسی	تاریخ	دبیرستان	۳۵
۶	دکتری	تاریخ باستان	دبیرستان	۱۵
۷	کارشناسی	تاریخ	دبیرستان	۱۲
۸	کارشناسی	تاریخ	دبیرستان	۳۰
۹	کارشناسی	تاریخ	دبیرستان	۴۰
۱۰	کارشناسی	تاریخ	دبیرستان	۳۰
۱۱	کارشناسی	تاریخ	دبیرستان	۳۰

یافته ها

به منظور شناسایی تجارب حرفه ایی معلمان تاریخ سازمان آموزش پرورش مصاحبه ایی در قالب سوالاتی مطرح شد. در ادامه به منظور مستند سازی یافته ها و اطلاعات به نمونه هایی از صحبت ها، اشارات و دیدگاه های مشارکت کنندگان به همراه کدهای باز پرداخته ایم که هر کدام شرح داده شده اند. قبل از بیان این نقل و قول ها، توجه به این نکته را ضروری می دانیم که در برخی از نقل و قول ها ممکن است بیش از یک و حتی چندین کد باز وجود داشته باشد. سپس بعد از مراحل مصاحبه و در دسترس بودن داده ها اطلاعات در بخش هایی با عنوان کد گذاری باز، محوری و انتخابی در جدولی جدا تقسیم شدند. طی کد گذاری های صورت گرفته به دو مولفه ای اصلی و انتخابی با عنوان های فرایند آموزشی مطلوب و فنون تدریس دست یافتیم.

جدول شماره ۲. نمونه مصاحبه صورت گرفته و نوع کد گذاری باز

کد گذاری باز	مصاحبه های انجام گرفته
	سوال: ۱) مجموعه ایی از تجارب حرفه ایی در تدریس تاریخ را شرح دهید؟
روش تدریس رنه دکارتی، وجود طرح درس در تدریس، تاثیرات گردش علمی، تجزیه و تحلیل اطلاعات از طرف دانش آموزان، استفاده از ضرب المثل در تدریس، تهیه نمودار رشد از دانش آموزان، وجود منابع تاریخی در تدریس، طنز	اطلاع رسان کد ۱: از تجربیات من روزی بود که برای کارورزی به منطقه ای لشکرآباد اهواز رفته بودم دربدو ورود در انتهای کلاس قرار گرفتم واز دور، گفته ها وحرکات معلم را زیر نظر گرفتم. عدم مدیریت کلاسی و بی توجهی دانش آموزان در کلاس از انتقادات من به تدریس است. که میتواند از نقاط ضعف معلمان در گذشته، حال، و آینده باشد وکنبود این توانایی می تواند جایگاه علمی یک معلم را دچار تزلزل کند، علم و دانش وکسب تجارب گوناگون در فرصت های آموزشی و تحصیلی توسط معلمان و حضور با آمادگی کامل در کلاس ها از ملزومات است. در ادامه یادداشت برداری در کلاس ها، مجالس و محافل در افزایش آگاهی های عمومی و تخصصی اهمیت دارد.

<p>گویی در تدریس، قصه گویی در تدریس، شعر سرایی در تدریس، حکایت های پند آموز در تدریس، یادداشت برداری دانش آموزان، دوری از گرایش به نمره دهی، واقعه گویی معلمان، دوری کردن از فرضیات در تدریس، تشویق کلامی دانش آموزان، برقراری ارتباطات عاطفی با دانش آموزان، شناخت دانش آموزان، گروه بندی کردن دانش آموزان در تدریس، تاثیر فعالیت های پژوهشی، عدم تبعیض در ارزشیابی، توجه به فرهنگ جامعه، روی گشاده معلم در تدریس، دلسوزی معلم در آموزش، علاقمند کردن دانش آموزان در تدریس، انگیزه دانش آموزان در یادگیری، علاقه به درس تاریخ در دانش آموزان، توجه به شرایط روحی دانش آموزان، داشتن بینش فکری از تاریخ، اهداف هویتی از تدریس تاریخ، اهداف سیاسی از تدریس، توجه به محیط اجتماعی، تاثیر تجارب زندگی در جامعه، تاثیر جزوه‌ی درسی در یادگیری، تاثیر کتاب های آموزشی در تدریس، ابهام زدایی در</p>	<p>معلمان از دوران دانشجویی باید از استادان خود یادداشت هایی جمع آوری کرده که در سال های آتی در کلاس های آموزش تاریخ می تواند در رسیدن به نتایج و اهداف آموزشی به کار گرفته شوند. از دیگر تجارب من استمرار در ثبت خاطرات است. خاطره نویسی از کارهای ارزشمندی است که هر انسانی در زندگی روزمره خود می تواند انجام دهد. خاطرات ثبت لحظات هستند که با گذر زمان می تواند تاثیرات شگرفی در بینش و تفکرات و عقاید و ارزش های مخاطبان نشان و افزون بر آن می تواند ارزش تاریخی داشته باشند. خاطره نویسی در کنار ارزش تاریخی خود می تواند جنبه‌ی افشاگری یا سرگرمی و گذران اوقات داشته باشد."</p> <p>اطلاع رسان کد ۲: "از اولین تجربیاتم می تواند اولین سال شروع به کار در مدرسه و اولین برخوردی که با یک دانش آموز داشتم باشد که دو دقیقه به پایان زنگ تفریح مانده برای خارج شدن از محوطه‌ی آموزشی اجازه خواسته بود. با روی گشاده به دانش آموز اجازه دادم غرض از این کارم علاقمند کردن دانش به خود و کلاس بود، دانش آموز باید برای حضور در کلاس شور و اشتیاق داشته باشد. معلم باید در کنار سخت گیری دلسوز باشد به معنای دیگر در کنار توجه به اهداف آموزشی باید به شرایط روحی و آمادگی دانش آموز در زمینه های مختلف وجودی، توجه کند. اشاره کردن به یک بیت شعر در ابتدای کلاس که به طور کلی مفهوم آموزش آن بخش را می رساند، و اضافه کردن قصه یا حکایات پند آموز در آموزش از نقاط قوت شخصی است که در مقام معلم قرار گرفته است این عملکرد در فرایند تدریس، انگیزه دانش آموزان را نسبت به تدریس معلم و درس افزایش می دهد و انگیزه، خود مقدمه ای برای یادگیری درس مورد نظر است. برای نشان دادن جایگاه علم و دانش به دانش آموزان از مثال هایی که در محیط اجتماعی انسان ها به وفور قابل رویت است استفاده کنید به عنوان مثال برای ارزش علم و دانش، جوامع مردمی که در طبقات مختلف قرار دارند را مثال میزند که مراتب و جایگاه های والا اجتماعی به آسانی قابل دستیابی نیست. عبرت گیری از مطالب آموزشی از دیگر از دیگر اصول تدریس است. هر معلم میتواند داستانی برای دانش آموز خود بازگو کند تا با استفاده از این تجارب، زندگی توام با موفقیت داشته باشد. از فعالیت های مکمل و فوق برنامه و گردش های علمی استفاده کنید: مثلا من در شهر بیشتر تدریس خود را در بیرون کلاس انجام می دادم. برای آشنایی با تاریخ بیشتر به مکان های مختلف تاریخی میرفتیم و این راه باعث می شد دانش آموزان احساس ملموس تری نسبت به یادگیری درس تاریخ داشته باشند."</p> <p>اطلاع رسان کد ۳: "معلمان نباید تصور کنند علم تاریخ دانش خشک و بی تنوعی است به عبارت دیگر علم تاریخ به خودی خود خسته کننده نیست اما اگر معلم وظیفه ای که به او محول شده است را به درستی به انجام نرساند آنگاه نه تنها این درس برای دانش</p>
---	---

<p>تدریس، تشویق در یادگیری، تنبیه در یادگیری، برنامه ریزی در یادگیری، مدیریت آموزشی در آموزش تاریخ، پرسش و پاسخ در تدریس، تدریس به شیوه‌ی نیمه حوزہ ای، بحث و مشارکت کلاسی در تدریس، جذابیت در تدریس، تقویت روحیه مشارکتی در دانش آموزان، توجه به تفاوت های فردی در کلاس، برنامه ریزی در تدریس، اهداف آموزشی درس تاریخ، خلاقیت در تدریس، ارزشیابی با معیار ثابت، دوری از نقلیات در تدریس، توجه به تحلیل تاریخی در تدریس، بندی اطلاعات در پایان تدریس، خستگی دانش آموزان در تدریس، اعتماد به نفس دانش آموزان در یادگیری، اهمیت پذیرش تفاوت ها در دانش آموزان، احساس تعلق خاطر در فراگیران، روحیه تلاشگری فراگیران، افزایش میهن دوستی در تدریس تاریخ، تمرین و تکرار در یادگیری، کارگروهی دانش آموزان، روحیه همکاری بین دانش آموزان، میزگرد دانش آموزی، پیشرفت تحصیلی،</p>	<p>آموزشی اهمیت بلکه نسبت به درس تاریخ بی انگیزه می شوند. اگر معلمان تاریخ قصد داشته باشند دانش آموزان خود را به مطالعه علاقمند کنند یکی از عملکرد های ایشان می تواند استفاده از نکات طنز و نشاط آور که توجه آنها را به درس جلب می کند باشد. با استفاده از نکات مضحک تاریخ انگیزه در وجود دانش آموزان پرورده می شود و این عملکرد در روند تسریع یادگیری تاریخ تاثیر دارد. تجارب نشان داده است در دهه های اخیر توجه دانش آموزان و دانشجویان به دریافت نمره بیش از کسب مهارت و اطلاعات است در این روزها اکثر آنها سعی می کنند دروس خود را با نمره عالی کسب و به پایه های بالاتر صعود کنند. این امر، موجب افزایش روند حفظ مطالب به جای یادگیری صحیح و عواقب سختی برای دانش آموختگان و جامعه دارد. سرانجام فارغ التحصیلان رشته های مختلف با ورود به عرصه‌ی کار و فعالیت از انجام بسیاری از وظایف ناتوان هستند در نتیجه باید معلمان سعی کنند کسب نمره توسط دانش آموز را در اولویت های بعدی تدریس قرار دهند. در تدریس درس تاریخ واقعه گو باشید. گفتن اطلاعات ثبت شده پیش و دیدگاه تمام دانش آموزان را نسبت به سبک زندگی گذشتگان تغییر می دهد."</p> <p>اطلاع رسان کد ۴: "افزایش اطلاعات اضافی در کتب تاریخی می تواند دانش آموز را از اصل موضوع دور کند. پدر فلسفه جدید رنه دکارت است. روش رنه دکارت مبتنی بر کشف حقیقت و رسیدن به معرفت است با استفاده از این روش بسیاری از ابهامات در خصوص خلقت جهان و چگونگی آفرینش انسان ها به تعبیری برطرف می شود اما بسیاری از منتقدان، این روش را کنار گذاشتند. این روش مبنای به وجود آمدن اندیشه‌ی سکولاریسم در غرب شد. در تدریس خود به دانش آموزان باید از فرضیات و گمان ها دوری کرد و تا حد امکان دانش آموزان را برای کشف حقیقت و در کنار آن رسیدن به یقین تشویق کرد. علاوه بر این یکی از معضلاتی که بعضی از معلمان بدان گرفتار هستند این است که با توجه به تصوراتی که از دانش آموز دارند وی را قضاوت می کنند. در حالی که بسیاری از دانش آموزان شاید با گذشت زمان تغییر و تحولاتی در آنها پیش آید که سرآغاز موفقیت جدیدی برای آنها باشد. با این وجود سرانجام آن دانش آموز اگر متاثر از رفتار معلمش باشد می تواند به صورت دائمی از علاقه به علم و دانش دوری کند. از این منظر میتوان نتیجه گرفت شغل معلمی در کنار سختی و مشکلات، دارای ظرافت های بسیاری است که توجه بیش از پیش معلمان به این حرفه و احتیاط در کنش و رفتار های آنها را می رساند. باید توجه داشت هر رفتاری از جانب معلمان می تواند بازخوردی دو سویه داشته باشد به عبارتی هرگونه تشویش کلامی از طرف معلم می تواند روزنه‌ی امیدی در دل دانش آموز باز کند و این عملکرد می تواند نتیجه‌ی عکس داشته باشد."</p> <p>اطلاع رسان کد ۵: "برقراری ارتباط دوستانه و عاطفی بین دانش آموز و معلم یکی از تجربیات من است. برقراری رابطه‌ی دوستانه با بچه ها نه تنها آنها را به مدیر کلاس بلکه</p>
---	--

<p>مهارت های ارتباطی در دانش آموزان، مهارت های شنیداری در دانش آموزان، مهارت گفتاری در دانش آموزان، جزوات درسی، یادگیری ماندگار، توجه به مطالب درسی در یادگیری، توجه به آزمون در ارزشیابی، توجه به زمان یادگیری، تاثیر مطالب دشوار درسی در یادگیری، پرهیز از جریمه توسط معلم، تحقیق علمی دانش آموزان، احترام متقابل در یادگیری، کنجکاوی دانش آموزان، کسالت روحی دانش آموزان، آمادگی دانش آموزان، اضطراب دانش آموزان، درون گرایی دانش آموزان، نشاط معلم در تدریس، کار عملی، تبادل نظر در تدریس، تکالیف درسی، مشارکت کلاسی، توجه به تفکر انتقادی در دانش آموزان، پرسشگری دانش آموزان در تدریس، توجه به آواز گروهی برای انگیزه، تشویق دانش آموزان، عدم درگیری عاطفی در دانش آموزان، عدم مقایسه دانش آموزان، توجه به احساسات دانش آموزان، توجه به مشکلات آموزشی، دوری از متکلم و حده، دوری از تهدید، توجه شرایط</p>	<p>به مطالعه هرچه بیشتر کتب جذب می کند. برقراری رابطه، مقدماتی دارد که در وهله اول کسب شناخت نسبت به دانش آموز الزامیست هرآنچه نسبت به دانش آموزان شناخت کسب کنیم برقراری ارتباط با سهولت بیشتری امکان پذیراست که این امر جز با کسب تجربه و مهارت در حرفه معلمی قابل دستیابی نیست. وجود طرح درس برای هر معلمی در اوایل خدمت الزامیست. طرح درس یک برنامه از کلیه فعالیت هایی است که آموزگار الزاما با توجه به میزان توانایی و ادراک و شناخت دانش آموزان در کلاس انجام می دهد، بسیاری از معلمان با گذشت زمان و کسب مهارت به ندرت از طرح درس استفاده می کنند. معمولا از فعالیت های آموزشی می توان به دو مورد تشویق و تنبیه که بیشتر قابل توجه هستند اشاره کرد. استفاده از تشویق از اهم موضوعات و نادیده گرفتن تنبیه فیزیکی اصلی است که تمام معلمان باید آنرا رعایت کنند. لزوم گروه بندی بچه ها برای برقراری نظم و رسیدن به اهداف آموزشی مهم است. تدوین نمودار رشد که نشانگر میزان پیشرفت هر کدام از دانش آموزان است از اصول تدریس نوینی است که هر کدام از معلمان می توانند از آن استفاده کنند. در فعالیت های آموزشی یکی از تکالیف به دانش آموزان کارهای پژوهشی است. نکته مهم آگاه کردن دانش آموزان از تاثیرات کارهای تحقیقی برنمرات است که هر دانش آموز با افزایش تلاش خود می تواند پله های ترقی را به سرعت طی کند. در کنار تدریس کلاسی با توجه به اینکه در کنار آموزش پسوندی به نام پرورش قرار دارد استفاده و بیان نکات اخلاقی و آموزنده که در زندگی هر کدام از انسان ها نقش دارد نقش موثری در تدریس تاریخ دارد."</p> <p>اطلاع رسان کد ۶: "به نظر من، ما باید برنامه ریزی صحیح و دقیقی برای اهداف آموزشی خود داشته باشیم." «افراد برای آنکه بتوانند به درستی مهارتی را در خود پرورش دهند و برای آنکه بتوانند ادعای توانمندی در آن داشته باشند، ناگزیرند در موقعیت ها و شرایط گوناگون، خود را در معرض استفاده از آن مهارت قرار دهند.» هدف توانمندسازی تاریخی، غیر از اهداف علمی، مجموعه ای از اهداف هویتی و ملی است؛ یعنی این دو مولفه باید برای کشور شهروندان خوبی پرورش دهد. می دانیم که این درس ها عمومی است و در تمام دنیا در همه دوره های تحصیلی تدریس می شود تا میل و وطن پرستی و جهان دوستی را در وجود دانش آموزان نهادینه کند. پس گذشته از هدف علمی، یک هدف سیاسی هم پشت این درس ها وجود دارد. تاریخ، انسان را با هویت گذشته اش آشنا می کند. ما معلمان تاریخ باید به کاری که می کنیم اعتقاد داشته باشیم؛ یعنی تدریس هم عشق و علاقه ما و هم شغل اول ما باشد، نه اینکه برحسب تفنن و از ترس بی کار شدن به این شغل شریف پردازیم. هیچ ملتی نمی تواند فرهنگ خودش را تقویت کند و به توسعه برسد مگر اینکه معلمان بخوانند. اگر معلمان کشوری وارد مدار توسعه یافتگی نشوند و تدریس برای آن ها امری فرعی شود آن کشور نمی تواند توسعه پیدا کند، چون آموزش صحیح خشت اول</p>
---	--

<p>جسمانی دانش آموزان، توجه به فرهنگ محلی، اخلاق حرفه ایی معلم، افزایش حس کفایت در دانش آموزان، دوری از بحث حاشیه ایی در کلاس، عدم جزئی نگری توسط معلم، مدیریت کلاسی، عشق ورزی به تدریس معلم</p>	<p>بنای توسعه در هر کشوری است. بنابراین، معلم باید در درجه اول علاقه خود را تقویت کند و آن را به دانش آموزان منتقل سازد. این مسئله به تمام دروس بر می گردد و نه تنها به یک درس» (پاپلی یزدی، ۱۳۸۹).</p> <p>اطلاع رسان کد ۷: شمار بسیار زیادی از کتاب ها و جزوه های درسی تاریخ مبهم، کسل کننده و بی شور و حال هستند. ما به واقع نمی توانیم جزوه را به تنها منبع خود مبدل سازیم. اجازه دهیم کتاب و جزوه، طرح کلی دوره ی آموزشی را تعیین کند و ما با استفاده از دیگر منابع، به ویژه منابع دست اول، تدریس کنیم. بهترین منابع تاریخی را که لذت مطالعه را ایجاد می کنند برگزینیم."</p> <p>اطلاع ر سان کد ۹: "یکی از تجارب من در تدریس این است که در نمره دهی به دانش آموزان تبعیضی بین دانش آموزان به وجود نیاید به طوری که در مورد این موضوع میتوانم به یک خاطره اشاره کنم و زمانی که یکی از دانش آموزان که بسیار پر تلاش بود از من نمره ۱۹/۵ دریافت کرد؛ این در حالی بود که این نمره، نمره واقعی او بود و من به بسیاری از دانش آموزان کمک کرده بودم در نتیجه خودم از عملکردم اندوهگین شدم و تصمیم گرفتم در صورتی که کمکی به دانش آموزان میشود باید فراگیر و تمام دانش آموزان را شامل شود تا بی عدالتی در کار حرفه ایی صورت نگیرد."</p> <p>اطلاع ر سان کد ۱۱: "تدریس تاریخ از مسائل سهل و ممتنع است: سهل است زیرا با وجود اطلاعاتی اندک میتواند کلاس را اداره کند و ممتنع است به این معنا که انتظاراتی که از یک معلم داریم انتظارات خاص است. مثلا گاهی گفته میشود که تاریخ قداست شکن است البته قداست شکنی به معنای توهین به مقدسات نیست بلکه واقع نگری به مسائل است. معلم تاریخ باید ژرف بین باشد و اعماق مسائل را درک کند به شیوه ی منطقی در کارش وجود داشته باشد." (عباسی، ۱۳۸۲)</p>
--	---

جدول شماره ۳. کدگذاری داده ها بر اساس فنون تدریس و فرایند آموزشی مطلوب

کد گذاری باز	کد گذاری محوری	کدگذاری انتخابی
<p>روش رنه دکارتی، طرح درس، گردش علمی، تجزیه و تحلیل اطلاعات، پرسش و پاسخ در تدریس، روش نیمه حوزه ایی در تدریس، بحث و مشارکت کلاسی در تدریس، روش های نوین در تدریس، روش های سنتی تدریس، تاثیر تکنولوژی آموزشی در تدریس</p>	<p>روش تدریس</p>	
<p>استفاده از ضرب المثل در تدریس، توجه به نمودار رشد کلاسی، استفاده از منابع تاریخی، تاثیر طنز گوئی در تدریس، قصه گوئی در تدریس، شعر سرایی در تدریس، حکایت های پند آموز در تدریس، یادداشت برداری دانش آموزان، تاثیر خاطره گوئی در تدریس</p>	<p>مکملات تدریس</p>	
<p>دوری از گرایش به نمره دهی، واقعه گوئی معلم، دوری از فرضیات در تدریس، تشویق کلامی در تدریس، ایجاد ارتباطات عاطفی با دانش آموزان، شناخت دانش آموزان در تدریس، توجه به گروه بندی دانش آموزان در تدریس، توجه به محیط اجتماعی، توجه تجارب زندگی، تاثیر فعالیت های پژوهشی، عدم تبعیض در دانش آموزان، توجه به فرهنگ جامعه، روی گشاده معلم در تدریس، دلسوزی معلم در تدریس، علاقمند کردن دانش آموزان در تدریس، جذابیت در تدریس، تقویت روحیه مشارکتی دانش آموزان، توجه به تفاوت فردی در دانش آموزان، برنامه ریزی در تدریس، توجه به اهداف آموزشی، خلاقیت در تدریس، ارزشیابی با معیار ثابت، دوری از نقلیات در تدریس، توجه به تحلیل تاریخی، جمع بندی اطلاعات، استفاده از منابع تاریخی در تدریس، تشویق دانش آموزان، عدم درگیری عاطفی دانش آموزان، عدم مقایسه دانش آموزان، توجه به احساسات دانش آموزان، توجه به مشکلات آموزشی، دوری از متکلم وحده بودن معلم، دوری از تهدید دانش آموزان، توجه به شرایط جسمانی دانش آموزان، توجه به فرهنگ محلی، اخلاق حرفه ایی معلمان تاریخ، افزایش حس کفایت در دانش آموزان، دوری از برچسب زدن به دانش آموزان، دوری از بحث حاشیه ایی در کلاس، عدم جزئی نگری در تدریس، مدیریت کلاسی توسط معلم، عشق ورزی معلم به تدریس تاریخ، توجه به اهداف هویتی در تدریس، توجه به اهداف سیاسی در تدریس، پرهیز از جریمه کردن دانش آموزان</p>	<p>فنون تدریس مهارت در آموزش</p>	
<p>انگیزه دانش آموزان در یادگیری، علاقه به درس تاریخ، تنوع شرایط روحی، بینش فکری از تاریخ، خستگی دانش آموزان در تدریس، اعتماد به نفس دانش آموزان در تدریس، پذیرش تفاوت های دانش آموزان در تدریس، احساس تعلق خاطر، روحیه تلاشگری دانش آموزان در تدریس،</p>	<p>توجه به روحیات دانش آموزان</p>	<p>فرایند آموزشی مطلوب</p>

	میهن دوستی دانش آموزان، احترام متقابل، کنجکاوی دانش آموزان، کسالت روحی، آمادگی، اضطراب، درون گرایی، نشاط در تدریس	
	تاثیر جزوه‌ی درسی در یادگیری، کتاب های آموزشی، ابهام زدایی در یادگیری، تشویق در یادگیری، تنبیه در یادگیری، برنامه ریزی در یادگیری، مدیریت آموزش تاریخ، تمرین و تکرار، کار گروهی، روحیه همکاری، میزگرد دانش آموزی، پیشرفت تحصیلی، مهارت های ارتباطی، مهارت های شنیداری، مهارت گفتاری، تاثیر جزوات درسی، یادگیری ماندگار، کار عملی، تبادل نظر، تکالیف درسی، مشارکت کلاسی، تفکر انتقادی، پرسشگری، تاثیر آواز گروهی در یادگیری، پاداش یادگیری، افت تحصیلی، عدم پیش داوری، توجه به پرسش های کلاسی، توجه به مطالب درسی، توجه به آزمون، توجه به زمان یادگیری، تاثیر مطالب دشوار در یادگیری، یادگیری با تحقیق علمی، ارزشیابی همراه کنفرانس	یادگیری دانش آموزان

بحث و نتیجه گیری

نتایج حاصل از این پژوهش نشان داد بر اساس تجارب معلمان تاریخ، معلمان موفق برای رسیدن به اهداف آموزشی در تدریس تاریخ باید به دو مولفه‌ی فنون تدریس و فرایند آموزشی مطلوب توجه کنند. از نظر معلمان تاریخ اصولی که باید در فنون تدریس رعایت شود عبارتند از: تشویق دانش آموزان، عدم درگیری عاطفی دانش آموزان، عدم مقایسه دانش آموزان، توجه به احساسات دانش آموزان، توجه به مشکلات آموزشی، دوری از متکلم وحده بودن معلم، توجه به روش های نوین و سنتی در تدریس، تاثیر تکنولوژی آموزشی، جذابیت اطلاعات در تدریس، تقویت روحیه مشارکتی دانش آموزان، توجه به تفاوت فردی در دانش آموزان، توجه پرسش و پاسخ در تدریس، استفاده از ضرب المثل در تدریس، توجه به نمودار رشد کلاسی، استفاده از منابع تاریخی که در کیفیت آموزش تاریخ موثر هستند. ویژگی های فرایند آموزشی مطلوب در تدریس تاریخ مانند: توجه به پیشرفت تحصیلی و یادگیری مهارت های ارتباطی، شنیداری، گفتاری، یادگیری ماندگار در دانش آموزان، تاثیر انگیزه در یادگیری، علاقه به درس تاریخ، تنوع شرایط روحی دانش آموزان، داشتن بینش فکری از تاریخ، تاثیر جزوه‌ی درسی در یادگیری، کتاب های آموزشی، ابهام زدایی در تدریس، تشویق در یادگیری، تنبیه در یادگیری، برنامه ریزی در یادگیری و مدیریت آموزش تاریخ که هر کدام نمودی از صلاحیت ها و مهارت های حرفه‌ای معلمان است.

صلاحیت های علمی معلم در واقع مجموعه آگاهی ها، بینش ها و مهارت های ذهنی است که وی را در شناخت و تحلیل مسائل و موضوعات مرتبط با تعلیم و تربیت توانا می سازد. مثل آگاهی از اهداف، صلاحیت های عملی بیانگر مجموعه مهارت ها و توانایی های عملی است که به فرآیند تعلیم و تربیت مرتبط میشود مانند: مهارت در تدریس و صلاحیت های عاطفی مجموعه علائق و گرایش های معلم نسبت به مسائل و موضوعات مرتبط با تعلیم و تربیت است مانند عشق به معلمی. از مجموعه موارد فوق، ایجاد صلاحیت تأثیرگذار بر دانش آموز حاصل میشود که هدف نهایی معلم است. در این راستا باید گفت که در حقیقت تعیین صلاحیت های حرفه معلمی بر اساس نظام تربیتی و نوع نگرش به انسان است. هر مکتبی مطابق قضاوتی که درباره ماهیت انسان میکند، آرمان های تربیتی خود را تعیین میکند و بر اساس آرمان ها و اهداف نهایی تعلیم و تربیت، سیمایی از معلم مطلوب و مورد نظر خود را ترسیم می نماید. از نظر مکتب ایده آلیسم معلم نقش راهنما، هدایتگر و تسهیل کننده یادگیری را بر عهده دارد. معلم از نظر اخلاقی و عقلی سرمشق دانش آموزان و برتر از آنها است، وظیفه او گرفتن دست کودک و رساندن او به عالی ترین درجه کمال است. از نظر مکتب طبیعت گرایی معلم باید از هر نوع تلقین افکار یا نظریه ها و داورهای اخلاقی به دانش آموزان اجتناب کند. مکتب پراگماتیسم نیز اعتقاد دارد که معلم اسوه اخلاقی و فرهنگی و نیز مشاوره و راهنمای دانش آموز می باشد. از نظر مکتب تحلیلی معلم باید دانش آموزان را به داشتن گرایش علمی و ذهنی باز و عینی تشویق کند و

فعالیت‌های آموزشی خود را بر پایه تجربه‌های شخصی یادگیرنده و حل مسئله به وسیله خود آنها انجام دهد. با توجه به این دیدگاه مجموعه دستاورد های این پژوهش نشان می‌دهد که صلاحیت های معلمان در گرو چگونگی تدریس درس تاریخ و گرفتن بازخورد های مثبت از دانش آموزان و خانواده‌ی آنها است. بنابراین، آموزش و پرورش به عنوان یک نظام باز، متأثر از شرایط و تغییرات محیط اطراف خود است. با وجود مصاحبه های انجام شده از معلمان تاریخ و مطالعاتی که در زمینه تدریس درس تاریخ صورت گرفته است میتوان نتیجه گرفت که تدریس تاریخ به مولفه های زیادی نیاز دارد تا یادگیری به شکل مفید و با بازخورد مثبت همراه باشد. جذابیت تدریس درس تاریخ بیشتر به شیوه های تدریس بستگی دارد. به عنوان مثال نتایج تحقیقات چمپل نژاد و همکاران (۱۳۹۵) بهترین روش تدریس درس تاریخ را روش پدیدار شناسی هوسرل می‌داند. نمونه ایی دیگر نتایج پژوهش نجفی (۱۳۹۶) است که موثرترین روش تدریس تاریخ را روش تدریس پازل برای حل مسئله می‌داند، نتایج به دست آمده از پژوهش حاضر به یافته های (صالحی و همکاران، ۱۳۹۶) شباهت بیشتری دارد لذا یافته ها نشان می‌دهد که استفاده از روش های سنتی در کنار روش های نوین و روش های فعال تدریس با هدف مشارکت دانش آموزان در فراگیری اطلاعات موثر است. با گسترش دانش تکنولوژی و فناوری اطلاعات روش های سنتی مثل روش سخنرانی یا مکتبی جایگاه خود را از دست داده اند، اصل این مسئله را مؤسسه بین المللی آموزش و پرورش کودکان (۲۰۰۴) طبق یافته های مورد بررسی قرار داده است و بیشتر دانش آموزان توجه چندانی به این روش ها نمی‌کنند به همین دلیل، برای افزایش انگیزه و روحیه دانش آموزان باید متناسب با شرایط فرهنگی و اجتماعی جوامع قدم برداریم. از دیگر مولفه ها تدریس تاریخ فرایند آموزشی است که طی آن یادگیری صورت می‌گیرد. در فرایند آموزشی معلم باید انواع مهارت های روانشناسی، تربیتی، ارتباطی و گفتاری و مجموعه ایی از تجارب را داشته باشد و در این رابطه یافته های این پژوهش در زمینه فرایند آموزشی با یافته های کیمر (۲۰۰۷) همسو می‌باشد. با توجه به مصاحبه های صورت گرفته فرایند آموزشی هرآنچه به نکات فکاهی و جذاب تاریخ نزدیک شود و در کنار آن معلم رابطه مثبت تری با دانش آموزان داشته باشد یادگیری بهتر صورت می‌گیرد. یکی از آفت های فرایند آموزش دوری از مکملات تدریس است به عنوان مثال در کنار ذکر حوادث باید به انواع شعر، روایت و ضرب المثل و داستان های تاریخی توجه داشته باشیم. با رعایت اصولی که در مقاله آورده شده است معلمان تاریخ میتوانند با سهولت و سرعت بیشتری به اهداف آموزشی که همان فراگیری سرگذشت تاریخ فرهنگ و تمدن ایران است دست یابند. در رابطه با تدریس درس تاریخ باید یادآور شد نوع عملکرد معلمان می‌تواند در نگرش دانش آموزان به جامعه خود تاثیر گذار باشد به همین دلیل رعایت نکات اصولی تدریس، از اهم موضوعات است.

منابع

۱. احمدی، محمد (۱۳۹۲). یادداشت های یک معلم تاریخ، دومانه پژوهشی، آموزشی، تحلیلی شوق تغییر. مرداد و شهریور. شماره ۵۶. ص ۲۴
۲. ادیب حاج باقری، محمد؛ پرویزی، سرور؛ صلصالی، مهوش (۱۳۹۰). روش های تحقیق کیفی. چاپ سوم. تهران: انتشارات بشری.
۳. ایزدی یزدان آبادی، احمد؛ حاج محمد شفیع، فرزانه (۱۳۸۷). طراحی و تدوین استاندارد های عملکرد معلمان در فرآیند یاددهی یادگیری. مجله علوم انسانی دانشگاه امام حسین (ع). سال نهم. شماره ۱۷. صص ۱۵۴-۱۳۱.
۴. اسماعیلی، محسن (۱۳۹۶). راهبرد های تدریس موثر تاریخ به دانش آموزان مقطع ابتدایی. اولین همایش ملی دانش موضوعی تربیتی آموزش تاریخ دانشگاه فرهنگیان لرستان. ص ۲
۵. پاپلی یزدی، محمدحسین (۱۳۸۹). گفت و گو: باید معلمان بخواهند، ماهنامه آموزشی، تحلیلی رشد معلم. شماره ۴۳. ص ۵
۶. جعفری، سیده یلدا (۱۳۹۶). راهبر ها و روش های موثر در تدریس تاریخ. اولین همایش ملی دانش موضوعی تربیتی آموزش تاریخ دانشگاه فرهنگیان لرستان.
۷. چمن نژاد، مرتضی؛ ذاکری، مختار؛ حسن پور، محمد؛ صفری، خدیجه (۱۳۹۵). کاربرد روش پدیدارشناسی به عنوان روش پژوهش و روش تدریس در درس تاریخ. تحقیقات جدید در علوم انسانی. سال دوم. شماره پنجم. ص ۱۹۵
۸. داودی، آذر؛ کشتی آرای، نرگس؛ یوسفی، علیرضا (۱۳۹۴). تبیین پدیدار شناسانه اصول برنامه درسی تجربه تدریس (کارورزی) در دانشگاه فرهنگیان. دو فصلنامه نظریه و عمل در برنامه درسی. سال سوم. شماره ۶. صص: ۲۸-۵.
۹. سلیمان پور، محبوبه؛ دایی زاده، حسین (۱۳۹۱). بررسی تطبیقی ضوابط جذب معلم در آموزش و پرورش ایران، ژاپن، آلمان و انگلستان. مجموعه مقالات همایش ملی رسالت معلم در چشم انداز ایران ۱۴۰۴. دانشگاه فرهنگیان (مرکز تربیت معلم شهید رجائی). بابل. صص: ۱۵-۱.
۱۰. سبحانی نژاد، مهدی؛ زمانی منش، حامد (۱۳۹۱). شناسایی ابعاد معلم اثربخش و اعتبار سنجی مؤلفه های آن توسط دبیران دوره متوسطه شهر یاسوج. پژوهش در برنامه ریزی درسی. سال نهم. دوره دوم. شماره ۵ (پیاپی ۳۲). صص: ۶۸-۸۱.
۱۱. صالحی، کوروش؛ عزیزیان تزنگی، لیلا؛ عزیزیان تزنگی، نرگس، (۱۳۹۶). راهبر های تدریس موثر در آموزش تاریخ. اولین همایش ملی دانش موضوعی تربیتی آموزش تاریخ دانشگاه فرهنگیان لرستان، ص ۲
۱۲. عابدی، حیدرعلی (۱۳۸۵). تحقیقات کیفی. روش شناسی علوم انسانی. فصلنامه حوزه و دانشگاه. ۶۲-۷۹(۴)۱۲
۱۳. عباسی، حمیدرضا (۱۳۹۷). اهمیت درس تاریخ در مدارس و شیوه های نوین تدریس آن. دومین کنفرانس بین المللی دستاورد های نوین پژوهشی در علوم اجتماعی، علوم تربیتی و روانشناسی. ص ۶
۱۴. عباسی، جواد (۱۳۸۲). گفتگو با معلمان تاریخ سیستان و بلوچستان. پای سخن معلمان تاریخ. فصلنامه رشته آموزش تاریخ. سال پنجم. شماره ۱۳. ص ۲

۱۵. علیخانی، اکرم (۱۳۸۹)، راهکارهای آموزش تاریخ. فصلنامه رشد آموزش تاریخ. دوره یازدهم. شماره ۳.

ص ۵۷

۱۶. قهرمانی فرد، کامیار؛ سید عباس زاده، میرمحمد (۱۳۹۱). طراحی و اعتبارسنجی مدل بومی استانداردهای حرفه‌ای معلمان در محیط‌های یاددهی یادگیری در مدارس متوسطه دولتی پسرانه شهر تبریز. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه ارومیه. دانشکده ادبیات

۱۷. کیامنش، علیرضا (۱۳۷۷). پژوهش در آموزش (مجموعه مقاله‌ها). تهران: پژوهشکده تعلیم و تربیت.

۱۸. کریمی، فریبا (۱۳۹۰). صلاحیت‌های حرفه‌ای معلم در عصر جهانی شدن. مجموعه مقالات معلمان در عصر جهانی شدن. مجموعه مقالات دبیر شهید رجایی. تهران. صص: ۱۰-۱.

۱۹. مارشاول، بروس جویس (۱۳۷۰). الگوهای تدریس. ترجمه محمدرضا برنجی (بهرنگی). چاپ دوم. تهران. انتشارات مؤلف.

۲۰. ملکی، حسن (۱۳۸۴). صلاحیت‌های حرفه معلمی. تهران، انتشارات مدرسه.

۲۱. نجفی، مهدیه؛ لای، سوسن (۱۳۹۶)، تاثیر روش پازل بر سطوح حل مسئله در درس تاریخ دوره اول متوسطه. کنفرانس بین‌المللی، شیراز. ص ۵

۲۲. هومن، حیدرعلی (۱۳۸۹). راهنمای عملی پژوهش کیفی. تهران: انتشارات سمت.

۲۳. Avalos, Beatrice. (۲۰۰۵). *Learning to teach in the knowledge society:*

The case of Chile, in Juan Manuel Moreno, Learning to teach in the knowledge society, final report World Bank.

۲۴. Cimer, A (۲۰۰۷). Effective teaching in science: A review of literature, *Journal of Turkish Science Education*, ۴(۱), ۲۰-۴۴.

۲۵. Dewey, Jone. (۱۹۳۳). *How we Think: A Restatement of the Reflective Thinking to the Educational Process.* Boston: D.C. Heath and co.

۲۶. Fernet. C., Guay. F.; Senecal. C. & Austin. F. (۲۰۱۲). Predicting intraindividual changes in teacher burnout: The role of perceived school environment and motivational factors. *Journal of Teaching and Teacher Education*, (۲۸), ۵۱۴-۵۴۵.

۲۷. Huntly, Helen (۲۰۰۸) "Teachers' Work: Beginning Teachers' Conceptions Of Competence", *The Australian Educational Researcher*, Vol. ۳۵, No. ۱.

۲۸. Huntly, Helen. (۲۰۰۳). Teachers' Work: Beginning Teachers' Conceptions Of Competence, *Thesis*, Central Queensland University

۲۹. John, C. K. L., Wing, P. L., & Yuk, Y.L. (۲۰۰۳). Teachers Evaluation and Effectiveness in Hong Kong: Issues and Challenges, *Journal of Personnel in Education*, ۱۷(۱), ۴۱-۶۵.

۳۰. Knijnik, J., & Curry, Ch. (۲۰۱۴). "I know PE is important but I don't feel confident teaching it": Australian Primary pre-service teachers' feelings and thoughts about teaching Physical Education. *International Journal of Sport Studies*, ۴(۳). ۲۸۹-۲۹۶.

۳۱. Patrick. H, Anderman. L.H., Bruening. P.S. & Duffin, L.C. (۲۰۱۲). The Role of Educational Psychology in Teacher Education: Three Challenges for Educational Psychologists. *Educational Psychologist*, ۴۶(۲), ۷۱-۸۳.

۳۲. Tardif, M. (۲۰۰۱). *Pre-Service Teacher Training Programs: Outcomes of recent reforms and new trends towards effective professional training*. Pan Canadia Education Research Program Symposium. University Laval, Quebec City.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی